

Bij vier jaar waarden en normen

Notitie ter introductie van een bespreking in de MBWN van 3 oktober 2006.

Zijn burgers aanspreekbaar op hun onderlinge omgang en op hun bijdrage aan de samenleving? Hoe laat zich dat organiseren en wat is vervolgens de bijdrage van de overheid? De afgelopen jaren zijn deze vragen mede opgepakt onder de noemer 'waarden en normen'. Na de eerste agendering in de zomer van 2002 is het thema op verschillende manieren in debat gekomen. Voor een deel doordat het kabinet deze uitwerking heeft gegeven; voor een deel omdat velen in de samenleving het hebben opgepakt. Het WRR-rapport 'Waarden, normen en last van het gedrag' (oktober 2003) heeft een belangrijke rol gespeeld. In een brief aan de Tweede Kamer werd het debat in december 2004 als volgt samengevat.

"Allereerst gaat het over de leefbaarheid van de samenleving. Deze leefbaarheid is afhankelijk van de mate waarin burgers en bedrijven in hun doen en laten rekening houden met de effecten van hun gedrag op anderen. Er wordt enerzijds gewezen op onvoldoende respect en fatsoen, teveel 'hufferigheid' en slonzigheid en het gegeven dat mensen elkaar daar onvoldoende op durven aan te spreken. De consequentie is dat burgers vaker aangeven last te hebben van het gedrag van anderen. Aan de andere kant zijn de afgelopen twee jaar talloze nieuwe of al langer bestaande initiatieven zichtbaar geworden waaruit blijkt dat burgers wel aanspreekbaar zijn op hun doen en laten.

De tweede toespitsing in het debat richt zich op de publieke moraal. In een pluriforme en geïndividualiseerde samenleving is die niet vanzelfsprekend. Burgers merken dat zelf. Normatieve onzekerheid wordt bevorderd door de grotere culturele pluriformiteit die is ontstaan, zo stelt het Sociaal en Cultureel Planbureau. De vrijheid van meningsuiting is voor de één een ruimte die onbepaald ingevuld mag worden, voor de ander een ruimte die begrensd wordt door bepaalde gedragsregels. De afgelopen weken is dit debat opnieuw intensief geworden. Het kabinet had al eerder aandacht gevraagd voor de betekenis van grondrechten in een pluriforme samenleving. Tegelijkertijd erkent het kabinet dat het benoemen van deze fundamentele waarden nog niet betekent dat ze overal gekend en beleefd worden. Dat geldt voor degenen die zijn groot geworden in de Nederlandse cultuur en voor degenen die hun herkomst hebben in andere culturen.

Ten derde gaat over de relatie tussen burger en overheid. Burgers zijn steeds meer in staat om de grenzen van wetten en regels op te zoeken en te benutten. Maar als het mis gaat legt men wel gemakkelijk de claim en de rekening bij de overheid. Dit leidt weer tot teleurstellingen, waardoor het vertrouwen in de overheid en politici afneemt. Burgers uiten hun afnemend vertrouwen in de overheid, maar in haar acties om dat vertrouwen weer terug te winnen moet de overheid ook burgers aanspreken op hun verantwoordelijkheid.

De waarden en normen in de samenleving raken daarmee ook aan de democratische rechtsstaat. Zonder burgerschap is er geen democratie. Een levende democratie is gebaat bij de bereidheid van allochtone en autochtone burgers zich onderdeel te weten van deze samenleving, en bij basiskennis over de kernwaarden van de Nederlandse samenleving."

Voorzover het kabinet een rol kan spelen op het terrein van 'waarden en normen' heeft het daartoe actie ondernomen. Het heeft op de terreinen waar de overheid een taak heeft duidelijke regels en randvoorwaarden gesteld en deze uitgevoerd. Dit sloot aan bij de aandacht voor veiligheid en handhaving. Het kabinet heeft burgers en organisaties gestimuleerd om in hun eigen omgeving en in hun eigen gedrag actie te ondernemen, via het subsidiëren van kleinschalige sportactiviteiten in de buurt tot campagnes over fatsoenlijk gedrag in het verkeer en het openbaar vervoer. Normoverschrijdend gedrag in de publieke ruimte is een issue geworden.

Nu, vier jaar na de eerste adressering van het thema door de minister-president, is het goed om de balans op te maken en lessen te trekken bij de afgelopen periode.

De totstandkoming van kabinetsbeleid en de informatiewisseling met de Tweede Kamer

In het Beleidsprogramma 2004-2007 (16 september 2003) werd de ambitie van het tweede kabinet-Balkenende als volgt verwoord:

Rekening houden met elkaar en respect voor opvattingen van anderen is een zaak van ons allemaal. Een samenleving ontleent haar kracht aan het delen van een aantal fundamentele leefregels. Om die reden streeft het kabinet naar een verbetering van de overdracht en handhaving van waarden en normen. Het kabinet zal zich met voorrang richten op de in het Hoofdlijnenakkoord genoemde terreinen onderwijs, veiligheid, jeugdzorg en integratie.

In een VBTB-achtige doelstelling werd het samengevat als: 'Het besef in de samenleving over waarden en normen vergroten'

De Tweede Kamer is daarna op een aantal momenten geïnformeerd over waarden en normen en de voortgang hiervan:

1. In oktober 2003 is het WRR-rapport 'Waarden, normen en de last van het gedrag' gezonden aan de Kamer.
2. Op 11 maart 2004 is de Kabinetsreactie op het WRR-rapport, 'Waarden, normen en de last van het gedrag' aan de Tweede Kamer verzonden; deze kabinetsreactie vormde tevens de aanduiding van de visie van het kabinet en de verwoording van een concreet programma met veertig acties en de aankondiging van gesprekken door het kabinet.
3. Op 13 december 2004 is een voortgangsbrief verzonden, met het oog op een te houden Kamerdebat.
4. Op 14 april 2005 heeft een Kamerdebat plaatsgevonden naar aanleiding van het WRR-rapport 'Waarden, normen en de last van het gedrag'.

Voor het overige is de voortgang gemeld via de begroting en het jaarverslag van het Ministerie van Algemene Zaken.

Publieke beleving van normen en waarden

Centrale doelstelling van dit kabinet was het vergroten van het besef, in de samenleving, van waarden en normen. In 2005 is de meest recente Belevingsmonitor gehouden (BM 2005). Normen en waarden thema's, zoals een respectvolle omgang, solidariteit en het belang van duidelijke gedeelde normen en waarden en een goede wetshandhaving staan nog steeds hoog op de publieke agenda. Een grote meerderheid (72%, BM 2005) van het publiek vindt het terecht dat dit thema hoog op de politieke agenda staat en meer aandacht moet hebben. 67% (BM 2005) vindt dit thema ook van persoonlijk belang. Daarnaast heeft ook het bureau Motivaction geconstateerd dat een gebrek aan een respectvolle omgang een van de tophema's is van de publieke agenda (Motivaction, november 2005). Het SCP signaleert het belang van gemeenschapszin en solidariteit als een van de belangrijkste thema's voor de komende 20 jaar (de sociale staat van NL, SCP 2005); door de verharding van de samenleving.

Met name de vorming van leerlingen tot verantwoordelijke burgers (90%), in het onderwijs en door ouders, de omgang van mensen op straat en het negeren van verkeersregels is een punt van zorg (93% vindt dit van groot maatschappelijk belang).

Daarbij is een aantal zaken opvallend. Ten eerste kijkt men naar de overheid als het gaat om een betere handhaving van regels: een betere handhaving wat wel en niet kan wordt belangrijk gevonden. Op hoofdlijnen past dit binnen de aanpak van het kabinet mede op basis van het advies van het WRR-rapport 'Waarden en normen en de last van het gedrag'.

Daarnaast is duidelijk dat de bevolking ook de hand in eigen boezem steekt: bijna driekwart van de bevolking vindt eigen verantwoordelijkheid van burgers, en het hierop kunnen aanspreken belangrijk. Nederlanders zien dus een taak voor zichzelf en voor de samenleving, en kijken dus niet louter naar de overheid.

Anderzijds hechten burgers belang aan een actieve rol van de overheid als het gaat om het bevorderen van gedeelde waarden en normen. Naast handhaving gaat het ook om richting te geven aan 'wat wel en niet kan', een (voorbeeldfunctie) inzake regels en normen die niet door de wet vastgelegd zijn. Uit onderzoek via focusgroepen (gesprekken met burgers) lijken vooral de verschillende opvattingen over wat gedeelde normen in Nederland zouden moeten zijn, en welk gedrag wel en niet kan in de Nederlandse samenleving een aandachtspunt. Respondenten zijn tevreden over het eigen gedrag en hebben duidelijke opvattingen over wat anderen zouden moeten doen, maar voelen zich minder aangesproken als anderen ook een mening over hun gedrag hebben. Men geeft wel aan dat hier een taak voor de overheid ligt om helderheid te scheppen.

Vlak voor Prinsjesdag van dit jaar blijkt uit een onderzoek van Maurice de Hond dat de meerderheid van de Nederlandse bevolking (56%) van mening is dat het goed is dat het thema waarden en normen op de agenda is gezet en dat 40% een positief effect ziet. In 2005 bedroegen de percentages op deze twee vragen 42% respectievelijk 28%.

Het vergroten van het besef over waarden en normen *in de samenleving* (de doelstelling uit het werkprogramma van dit kabinet) is dus gerealiseerd.

Concrete activiteiten

Waarden en normen komen uiteindelijk tot uiting in het gedrag van individuele burgers en bedrijven. En vooral op lokaal niveau nemen burgers initiatieven gericht op leefbaarheid en sociale contacten. In die zin was de aanpak van 'waarden en normen' eveneens nieuw: het kabinet blijkt belang te hebben bij het gedrag van burgers, ook als dat niet te vatten is in regels en wetgeving. Ook gedrag dat wettelijk niet verboden is, kan maatschappelijk problematisch zijn. En zo heeft de overheid er ook belang bij dat burgers meer doen dan alleen de wet naleven. In tegenstelling tot de bewering dat het kabinet onvoldoende zou hebben gedaan om het waarden en normendebat verder te brengen, kan worden geconstateerd dat het kabinet waarden en normen heeft vertaald in een aantal concrete activiteiten. Dit is, ter illustratie, zichtbaar op diverse beleidsterreinen.

Het funderend *onderwijs* heeft onder meer als doelstelling dat leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen. Deze doelstelling is opgenomen in de door de overheid vastgestelde kerndoelen. In de dagelijkse praktijk betekent het dat waarden en normen zijn opgenomen in de lesstof, dat leraren een groot deel van hun tijd leerlingen opvoeden en zo nodig corrigeren, en dat zij zelf vaak het goede voorbeeld voor hun leerlingen

zijn. In 2002 constateerde de Onderwijsraad dat in toenemende mate van het onderwijs wordt gevraagd dat het zich, naast de cognitieve ontwikkeling, expliciet richt op de sociale en maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen. In het advies *Onderwijs en burgerschap* werden conceptueel drie niveaus van gemeenschap onderscheiden: de school ('schoolburgerschap'); de maatschappij (civil society); de overheid (staatsburgerschap). Aanbevolen werd burgerschapsvorming als onderwijsdoel op te nemen. OCW heeft dit advies opgevolgd en beleid geformuleerd om burgerschapsvorming en sociale integratie via het onderwijs te versterken. OCW heeft 'burgerschap' als belangrijkste invulling gekozen van 'waarden en normen'. Terugkijkend is deze inzet succesvol geweest. Burgerschapsvorming is als expliciet doel van het funderend onderwijs geaccepteerd en er is veel lesmateriaal, begeleiding e.d. beschikbaar gekomen. Bij de maatschappelijke stage kan echt van een sneeuwbaaleffect worden gesproken en is de invoering sneller gegaan dan aanvankelijk verwacht.

Als het gaat om *jeugd* moet opvoedondersteuning normaal worden, bijvoorbeeld door het volgen van opvoedcursussen bij hun eerste kind. Dit soort 'steun-vooraf' helpt ouders om te gaan met gedrag van hun kind en bevordert het onderlinge gesprek tussen ouders over het opvoeden. Volgens onderzoeken gaat het met 95 procent van de gezinnen goed. Nederland kent echter ook drie tot vijf procent risicogezinnen, zij vormen het 'zorgenkind' van het kabinet. Kinderen met problemen hebben vaak ouders die in hun jeugd ook problemen hebben gehad: kinderschermingsmaatregelen, mishandeling, geweld, detentie. Deze spiraal moet worden doorbroken waar dat maar kan. Het gezinsbeleid van dit kabinet kent in feite twee kernpunten: ondersteunen door gunstige randvoorwaarden en ingrijpen in situaties die de rechten en ontwikkelingsmogelijkheden van het kind bedreigen. Opinie en praktijk zijn meer gericht op vroegtijdig ingrijpen. Daarbij is gewerkt aan opvoeding en ondersteuning in het gezin en opvoeding buiten het gezin: de rol van school, sport en jeugd- en buurtwerk. Het kabinet heeft extra geld uitgetrokken voor preventieve acties om gezinnen in de opvoeding te ondersteunen en risico's tijdig te ontdekken en aan te pakken. Het kabinet heeft bijvoorbeeld vanaf 2004 vijftig gemeenten extra geld gegeven voor het opsporen en helpen van risicogezinnen. Bij positieve evaluatie volgt eind 2007 een besluit over de structurele inzet van de middelen. Het kabinet heeft daarnaast proefprojecten met 'gezinscoaching' in Limburg en Gelderland actief gesteund. In deze experimenten zijn goede ervaringen opgedaan met een zeer intensieve samenwerking tussen het algemeen maatschappelijk werk en het bureau jeugdzorg. Het kabinet biedt provincies en gemeenten handvatten om de zorg beter te coördineren. De Vereniging Nederlandse Gemeenten en het Interprovinciaal Overleg helpen de resultaten te verspreiden. Het kabinet is daarnaast de operatie JONG gestart voor meer samenhang in het jeugdbeleid van de diverse overheden. Gezinnen en jeugdigen met problemen hebben baat bij een sterke keten van samenhangende jeugdvoorzieningen met een eenduidige regie.

Na de uitvoerige parlementaire behandeling van de nota '*Grondrechten in een pluriforme samenleving*' is de discussie rondom dit thema voortgezet, zowel in de samenleving als op Raad van Europa-niveau en binnen de Nederlandse politiek. Voor wat betreft de discussie in de samenleving hebben onder andere de website www.zestienmiljoenrechters.nl, lespakketten en (politiek-) wetenschappelijke publicaties een rol gespeeld. Binnen de Raad van Europa werkt momenteel een expertgroep aan een document waarin criteria van het Europese Hof en goede praktijken van de 46 lidstaten zijn opgenomen ten aanzien van de omgang met dit vraagstuk. (Tussen)resultaten van zijn werkzaamheden zal de werkgroep bespreken in een internationale bijeenkomst met maatschappelijke organisaties. In de Nederlandse politiek heeft de nota '*Grondrechten in een pluriforme samenleving*' regelmatig gediend als richtsnoer en basis voor verschillende kabinetsstandpunten en beleidsnota's waarin het betreffende grondrechtenvraagstuk aan de orde was, zoals bijvoorbeeld bij de 'Deense cartoonkwestie' en diverse nota's inzake de

aanpak van radicalisering. Al met al is het belang van grondrechten voor en in de pluriforme samenleving via verschillende kanalen geborgd en onderwerp van voortdurend democratisch en maatschappelijk debat.

Daarnaast zijn op andere terreinen acties in gang gezet, bijvoorbeeld op het terrein van gedrag in het openbaar vervoer (denk aan de campagnes als 'I love verkeersregels' en nu 'Rij voor je hart'); tegengaan van zwerfafval (Nederland Schoon), Maatschappelijke Binding; de naturalisatieceremonie; arbitrage en alternatieve geschillenbeslechting; extra geld voor sport, als bindmiddel; en ambtelijke integriteit is verankerd in gehele rijksdienst. Een volledige actiepuntenlijst is als bijlage bijgevoegd.

Daarnaast heeft dit kabinet aandacht besteed aan Europese waarden en wel tijdens het Nederlandse voorzitterschap in de tweede helft van 2004. Dit heeft geleid tot twee grote conferenties (7 september en 4 december 2004); drie expertconferenties in de tussenliggende periode en de instelling van een onderwijs- en onderzoeksprogramma aan het Europacollege te Brugge (een verslag over de afgelopen periode is separaat bijgevoegd).

Website www.zestienmiljoenmensen.nl

Het kabinet heeft de aandacht voor waarden en normen en voor burgerinitiatief versterkt door het instellen van de website www.zestienmiljoenmensen.nl. De website www.zestienmiljoenmensen.nl is vanaf het begin goed bezocht. In 2004 bezochten per dag gemiddeld 1300 bezoekers de website, in 2005 per dag gemiddeld 1200 bezoekers de website en in 2006 gemiddeld 1500 bezoekers per dag (van 1 januari 2006 tot en met 1 september 2006 is de site 370.000 keer bezocht). Deze website is de afgelopen jaren een verzamelaarsplaats geworden van ongeveer 900 maatschappelijke initiatieven van vele organisaties. Dit 'maatschappelijk kapitaal' wordt op dit moment door Jan Willem Duijvendak, hoogleraar UvA, Evelien Tonkens, bijzonder hoogleraar actief burgerschap aan de UvA, en Menno Hurenkamp, onderzoeker aan de UvA, onderzocht. Het onderzoek richt zich op de praktijk van burgerinitiatieven en zal uitspraken doen over de verwachtingen van burgers zelf, de ideale en minder ideale omstandigheden waaronder burgers actief worden en de rol die de overheid en het middenveld kan spelen om burgers een handje te helpen.

De achterliggende database van www.zestienmiljoenmensen.nl wordt voor het einde van de lopende kabinetsperiode overgedragen aan enkele maatschappelijke organisaties die zich toelagen op vrijwilligerswerk en burgerschapsinitiatieven, te beginnen met CIVIQ. Daarmee wordt de website als het ware teruggegeven aan de samenleving, die ook bereid en in staat blijkt daar zelf vorm aan te geven.

Evaluatieve aandachtspunten

De ministeriële begeleiding van het onderwerp 'waarden en normen' lag de afgelopen kabinetsperiode bij de MBWN. Deze is de afgelopen kabinetsperiode vijf maal bijeengekomen. De ambtelijke begeleiding lag bij de ABWN; deze is circa tien maal bijeengekomen. Tijdens de laatste bijeenkomst van de ABWN op 20 september jl. is een aantal opmerkingen gemaakt, die wellicht voor een toekomstig kabinet van nut kunnen zijn:

- De agendering van 'waarden en normen' bleek te voorzien in een maatschappelijke behoefte. Het heeft in ieder geval ook de taal gegeven waarin politici, opinieleiders, maatschappelijke organisaties en veel burgers met elkaar zijn gaan spreken over de immateriële kwaliteit van de

samenleving. Dit heeft de samenleving daarmee ook weerbaarder gemaakt bij externe schokken, zoals de moord op Theo van Gogh.

- Burgers onderschrijven de aandacht voor waarden en normen. Een meerderheid vindt het van belang dat het op de agenda staat, ook op de agenda van de overheid. Er is niet gemeten of burgers daardoor ook actiever zijn geworden, wel geeft in een recent onderzoek van Maurice de Hond een grote minderheid (40%) aan dat ze een positief effect zien.
- 'Waarden en normen' is in de afgelopen periode door het kabinet gekoppeld aan vier beleidsterreinen (onderwijs, veiligheid, jeugd en integratie) en veertig specifieke acties. Het is voor het publiek en ook voor de TK niet altijd duidelijk geworden welke terreinen wel en welke hier niet toe behoren (denk aan topinkomens of WMO). 'Waarden en normen' communiceerde beter als algemene kapstok dan als optelsom van veertig concrete beleidsinitiatieven.
- Departementen hebben veel 'waarden en normen' in hun beleid gehad, en hebben dat nog steeds, maar niet altijd onder deze noemer. Soms is expliciet verwezen naar 'waarden en normen' soms impliciet. In het onderwijs is bijvoorbeeld gekozen voor de term 'burgerschap'. De meer impliciete benadering heeft de respons bij de professionals en doelgroepen vergroot, maar is ten koste gegaan van de herkenbaarheid voor parlement en media.
- In de afgelopen periode was 'waarden en normen' voor het kabinet gericht op persoonlijk gedrag maar ook op de omgang met verschillende waardensystemen in een pluraal land. Dit was voor parlement, media en ook voor veel burgers een legitimering om ook waarden als 'solidariteit' aan de orde te stellen en het kabinetbeleid hierop te beoordelen. Waarden en normen wordt hiermee een politiek instrument; er kan ook gesproken worden van een boemerang-effect. Het is de vraag of dat in de toekomst vermeden kan worden.
- Het onderwerp is de afgelopen periode aangedragen door de minister-president. Voor een dergelijk nieuw thema, dat versnipperd over allerlei departementen uitwerking krijgt, is op het punt van agendering en (zij het meer impliciet) concretisering veel bereikt. Tegelijkertijd zou de ambitie moeten zijn om een dergelijk thema in een volgende periode nog meer onderdeel te laten zijn van de missie van het kabinet als geheel. Het is echter zo politiek-ideologisch geladen, dat het niet alleen ambtelijk kan worden voorbereid, maar ook discussie tussen bewindslieden vergt. Streef daarbij naar inhoudelijke overeenstemming aan het begin van de kabinetsperiode over hetgeen men deelt, benoem waarover men het niet eens is, en geef aan wat de verantwoordelijkheid van het kabinet is en wat van de samenleving. Dit zou kunnen bijdragen aan externe profilering van de missie die het kabinet voor ogen heeft op het gebied van waarden en normen.

Lopende en voorgenomen activiteiten Waarden en normen

Departement/Beleid	Stand van Zaken september 2006
BZK	
Uitvoering Voornemens Nota Integriteitbeleid	<p><i>Vanuit coördinerende rol</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wetsvoorstel tot wijziging van de AW i.v.m. goed ambtelijk handelen en integriteit ligt bij de EK. 2. Het handboek integriteitonderzoek en de handreiking vertrouwenspersoon integriteit zijn uitgebracht in 2003. 3. Website integriteit is geopend op 17 juni 2004 met een themabijeenkomst en wordt onderhouden/uitgebouwd. 4. Een Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector (BIOS) is in augustus 2005 opgericht bij BZK/DGMOS worden opgericht en is operationeel. 5. Het ministerie stimuleert en organiseert debatten en conferenties over integriteit. 6. Naar aanleiding van de inventarisatie van het integriteitbeleid (aangeboden aan Tweede Kamer 9 juli 2004) is een nadere standpuntbepaling in voorbereiding. <p><i>Voor de Rijksdienst</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Integriteit is vanaf 2004 onderdeel van het Sociaal Jaarverslag; 2. Er is een modelgedragscode integriteit Rijk tot stand gebracht; 3. Integriteitaudits bij departementen vinden sinds 2003 plaats.
Geschiedenis en Democratie (Nationaal historisch museum)	Zie OCW ('Anno')
Forum voor Democratische Ontwikkeling	De subsidie loopt.
Nota Grondrechten in de pluriforme samenleving	<p>Op 18 mei 2004 is de nota naar de Tweede Kamer gestuurd. Op 17 juni 2004 vond er een kennisseminar (Juridisch Forum) over dit forum plaats. In november 2004 is naar aanleiding van de nota het internetspel www.zestienmiljoenrechters.nl gelanceerd, wat uitgebreide en positieve media-aandacht heeft gegenereerd. Later is een uitgebreidere versie gelanceerd. Eind november 2004 en mei 2006 heeft een medewerker van BZK de problematiek van de nota en de Nederlandse insteek daarbij gepresenteerd in de Raad van Europa. Thans werkt een expertgroep mensenrechten van de Raad aan een handboek best-practices t.a.v. de spanningsverhouding tussen enkele grondrechten. De nota GPS heeft vervolgens als input gediend voor een lespakket van de gemeente Amsterdam over de rechtsstaat dat is uitgebracht op 26/11/04 i.v.m. het proces tegen Mohammed B.</p> <p>De nota is op 22 en 24 februari 2005 behandeld in de TK waar een motie is aangenomen. (De Vries e.a.) waarin de regering is uitgenodigd om zich, na overleg met daarvoor in aanmerking komende instanties, bedrijven en personen, te beraden op een permanente inspanning om kennis en begrip van onze grondrechten te verbreiden en levend te houden, en de TK over het daaruit resulterend plan van aanpak te informeren. Hieraan wordt uitvoering gegeven. In dit kader is</p>

	o.a. een Handreiking grondrechten en democratie ontwikkeld t.b.v. de naturalisatieceremonie.
OCW	
Anno	Op 12 september 2006 heeft de MOCW, mede namens de MBVK, de TK de kabinetsvisie voorgelegd voor een Nationaal Historisch Museum. Nader onderzoek en afweging laat het kabinet over aan zijn opvolger.
Uitbreiding leerwerktrajecten VMBO	De start bij een deel van het VMBO is succesvol verlopen. Voorjaar 2005 is de Tweede Kamer geïnformeerd over het vervolg.
Advies schadelijk media-aanbod jeugd	De bespreking van de kabinetsreactie op het advies met de TK is op 12 september jl. op bevredigende wijze met de TK verlopen.
Maatschappelijke stage (i.s.m. VWS)	Dit schooljaar ontvangen ruim 130 scholen € 15.000,- voor de in- en uitvoering van de maatschappelijke stage. Volgend schooljaar kunnen ruim 260 scholen voor deze extra bekostiging in aanmerking komen. Vanaf 2007 ontvangen alle scholen voor voortgezet onderwijs extra bekostiging. Het eerder in gang gezette promotie- en implementatietraject, in het kader waarvan o.a. een helpdesk en een website zijn ingericht, loopt nog door. De TK is per brief van 17 mei (29800, VIII, nr. 213) geïnformeerd over de verdere activiteiten op dit terrein: (NB: ook bij VWS lopen wat activiteiten)
Doelbepaling burgerschap voor PO en VO	De wetwijziging is op 1 februari 2006 in werking getreden. Daarnaast worden ondersteunende activiteiten verricht door SLO c.a.
Programma NOT/Teleac Burgerschap	September 2006 wordt de maand van het burgerschap in het onderwijs. Mogelijk een herhaling van het initiatief in september 2007.
Veiligheid op school	Alle activiteiten die in het plan van aanpak veiligheid in het onderwijs en de opvang van risicoleerlingen zijn aangekondigd zijn inmiddels in gang gezet. Per brief van 13 juni (29240, nr. 8) is de TK hierover geïnformeerd.
Afspraken tussen scholen, leerlingen, ouders en jeugdinstanties	Acties worden ondernomen in het kader van Koers PO en Koers VO, die in juni 2004 naar de Tweede Kamer zijn gezonden en in de voortgangsrapportage van juli 2006.
Burgerschapsvorming op de Europese onderwijsagenda	De Raad van Onderwijsministers en die van de Regeringsleiders hebben eind 2004 heeft aanbevelingen gedaan die doorwerken in het EU-onderwijsprogramma. Daarnaast zijn er andere initiatieven voor scholen in de EU ondersteund zoals ELOS (Europa als leeromgeving op school) en Model European Parliament.
Website waarden en normen (via Kennisnet)	De website is onlangs geactualiseerd en is op dit moment de best bezochte themasite van Kennisnet.
Raad van Europa: 2005, jaar van burgerschap door onderwijs	RvE stelt kennis en materialen ter beschikking van lidstaten. Zo wordt bijv. een zelfevaluatiesysteem door het KPC vertaald voor de Nederlandse scholen in aansluiting op het KPC-lesmateriaal dat scholen gebruiken.
V&W	
Aanvalsplan Sociale Veiligheid	Chipkaart en toegangspoortjes moeten nog worden ingevoerd, maar verder zijn alle acties en maatregelen uit Aanvalsplan SVOV inmiddels operationeel. De evaluatie van het Aanvalsplan is afgerond en er vindt overleg plaats over de vervolgaanpak. Monitoring vindt doorlopend plaats.

<p>'Wie goed doet, goed ontmoet'</p>	<p>Het adagium 'Wie goed doet, goed ontmoet' is in 2005 nieuw leven ingeblazen met de campagne 'I love verkeersregels'. Doel is het bewustzijn bij alle verkeersdeelnemers te stimuleren dat zij met hun eigen gedrag kunnen bijdragen aan minder ergernis en agressie op de weg door a) consequente naleving van de verkeersregels en b) een meer respectvolle en verdraagzame houding. De campagne is gericht op de grote meerderheid van de verkeersdeelnemers die zich doorgaans normconform gedraagt, maar incidenteel de regels overtreedt. In september 2006 is een vervolgcampagne gestart met als slogan 'Rij met je hart'. De aandacht wordt daarin gefocust op snelheids- en oversteekgedrag in 30 en 50 km-gebieden, waarbij regelnaleving en rekening houden met elkaar centraal staan. Dit gebeurt door een appel te doen op het verantwoordelijkheidsbesef van alle betrokken verkeersdeelnemers en de voordelen van normconform gedrag te tonen. Tegelijkertijd wordt benadrukt dat degenen die zich niet aan de regels houden te maken krijgen met strikte handhaving. Bij de campagne wordt samengewerkt met decentrale overheden, politie/OM en maatschappelijke organisaties zoals VVN en ANWB.</p>
<p>Sociale Veiligheid in de trein</p>	<p>NS en Prorail hebben, met financiële steun van Verkeer en Waterstaat, het omvangrijke programma Innovatieve Experimenten Sociale Veiligheid (INES) opgezet en in het voorjaar van 2006 afgerond. Diverse van de experimenten zullen de komende periode worden geïntegreerd in de reguliere aanpak, terwijl voor sommige andere maatregelen verdere doorontwikkeling zal plaatsvinden.</p>
<p>VWS</p>	
<p>Doorstroom maatschappelijke opvang</p>	<p>Het kabinet heeft met de vier grote steden een Plan van Aanpak opgesteld waarmee de leefsituatie van de mensen die dak- en thuisloos zijn, wordt verbeterd (TK 2005 - 2006 29325, nr.8). Het rijk en de G4 hebben daarin een aantal ambities vastgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor 2010 is voor alle 10.000 daklozen in de G4 een trajectplan opgesteld waarin zij zover als mogelijk zijn voorzien van inkomen, van passende huisvesting, effectieve ondersteuning en zorg, zinvolle dagbesteding, en/of, voor zover mogelijk, van werk. Daarbij zal in 2010 voor minimaal 60 % van de groep sprake zijn van een passende huisvestingssituatie. • Dakloosheid tengevolge van uithuiszettingen is in 2008 gedaald tot minder dan 30% van het aantal in 2005. Voor zover nog wel uithuiszettingen voorkomen, wordt alternatieve passende woonruimte in het souterrain van de woningmarkt aangeboden. • Dakloosheid tengevolge van detentie komt (vrijwel) niet meer voor. • Dakloosheid ten gevolge van afwentelen door andere instellingen (inclusief contra-indicaties) komt (vrijwel) niet meer voor. • Bij een groot deel van de doelgroep is overlastgevend gedrag verminderd conform Veiligheidsmonitor (tot max. 75% van het huidige niveau in 7 jaar). <p>Het plan voorziet onder meer in een aantal nieuwe</p>

	<p>instrumenten.</p> <p>Daarnaast is de VNG - met financiële steun van VWS - een project gestart dat ertoe moet leiden dat uiterlijk 1 april 2008 alle 43 centrumgemeenten een eigen Plan van aanpak hebben opgesteld om in zeven jaar alle daklozen in hun verzorgingsgebied in een traject te hebben</p>
Medicinale verstrekking heroïne	<p>Het standpunt over de evaluatie van het CCBH (Centrale Commissie Behandeling Heroïneverslaafden) is op 18 juni 2004 aan de Kamer gezonden. Door de TK is besloten dat de heroïnebehandeling moet worden uitgebreid naar maximaal 1000 plaatsen. Ter uitvoering van de motie Van der Laan is er overleg met een aantal gemeenten geweest over het indienen van voorstellen voor uitbreidingsplaatsen.</p> <p>Er is daarvoor tot en met 2007 eenmalig extra geld beschikbaar gesteld, via de begroting van Justitie en door de minister van BVK. Hiermee worden 515 nieuwe behandelplaatsen gerealiseerd (in totaal zijn er straks 815). WS betaalt via de begroting structureel € 5 mln. per jaar voor de zes eerste heroïnebehandleenheden (300 behandelplaatsen). Alle gemeenten die een aanvraag hebben ingediend voor (de uitbreiding van) een behandelunit, hebben een brief ontvangen van VWS met de vraag of zij hun aanvraag willen doorzetten zonder het voorbehoud van structurele financiering. Eind 2007 moeten de plannen zijn gerealiseerd. N.B. Vanaf 2008 zijn er geen middelen meer om de nieuwe behandleenheden te financieren. De minister heeft altijd gesteld dat de gemeenten de unit vanaf 2008 zelf moeten betalen.</p> <p>ACHTERGRONDINFORMATIE</p> <ul style="list-style-type: none"> - De eenmalige rijksbijdrage is € 26.151 per behandelplaats. - Justitie en BZK hebben ieder eenmalig € 6 mln. ter beschikking gesteld. Na aftrek van de kosten van onderzoek en de heroïne was er bijna € 11 mln. over voor de uitbreiding van behandelunits. - Er worden nieuwe behandleenheden opgezet in: Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Deventer, Apeldoorn, Arnhem, Eindhoven, Enschede, Haarlem, Den Bosch, Nijmegen en Tilburg. - In Rotterdam, Amsterdam, Groningen en Den Haag komt een tweede unit of wordt de eerste unit uitgebreid. - In totaal zijn er straks dus 20 behandelunits.
Verplichte opvoedingsondersteuning	<p>Een internationaal vergelijkend onderzoeksvorstel naar drangvarianten heeft plaatsgevonden. Daarnaast ontvangen ongeveer 50 gemeenten middelen om de opvoedingsondersteuning uit te breiden of verder te ontwikkelen. In enkele plannen is nadrukkelijke aandacht voor bemoeizorg. Hierover is in de Gezinsbrief van 31 maart 2006 aan de Tweede Kamer gerapporteerd.</p>
Extra middelen t.b.v. activering via sport	<p>Oktober 2004 is de BOS-regeling in de Staatscourant gepubliceerd. Deze tijdelijke stimuleringsregeling voor gemeenten ter versterking van de samenwerking tussen buurt, onderwijs en sport is gericht op bestrijding van achterstanden bij jeugd en het tegengaan van overlast. Gelden zijn beschikbaar tot 2009. In 2006 is de derde tranche toegekend.</p>

	<p>Hiermee zijn 279 projecten in 234 gemeenten toegekend. (S/TOP-SP-2711039 d.d. 30 augustus 2006).</p> <p>Onderdeel van de op 2 september 2005 gepresenteerde sportnota betreft € 65 miljoen in 2006 e.v. voor 'meedoen door sport'. Op 6 juni 2006 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitvoering in het Sportprogramma.</p>
Europees jaar van de opvoeding door sport (i.s.m. OCW)	<p>Er zijn in een subsidietender tien voorbeeldprojecten gehonoreerd. Het Europese jaar wordt 3 december 2004 afgesloten (www.opvoedingdoorsport.nl).</p>
Jeugdketen/Operatie JONG	<p>De notitie Operatie Jong is op 21 juni 2004 aan de Tweede Kamer aangeboden (www.operatiejong.nl), gevolgd door de plannen van aanpak op 22 november 2004. Een van de plannen betreft vroegtijdige signalering van opvoedproblemen. Operatie Jong nadert zijn voltooiing per 2007. De Commissaris Jeugd- en jongerenzaken, de heer Van Eijck, heeft reeds deel 1 van zijn advies gepubliceerd. De Tweede Kamer heeft de kabinetsreactie daarop ontvangen (DJB/APJB-2693579 d.d. 7 juli 2006). De meest recente stand van zaken is aangegeven in een brief aan de Tweede Kamer (DJB/APJB-2716042 d.d. 19 september 2006).</p>
Onderzoek Sociaal Jaar voor jongeren	<p>Het onderzoek is afgerond en een kabinetsstandpunt is aan de Tweede Kamer verzonden op 2 december 2005 (DLB-2642043). Uitkomst is dat er geen sociaal jaar voor jongeren ingevoerd zal worden.</p>
VROM	
Hantering instrumenten Wet Victor	<p>Via de wet Victor worden overlastgevend panden aangepakt. Uitvoering wordt ter hand genomen door gemeenten. De mogelijkheid om het beheer van panden over te nemen na sluiting ervan wordt uitgebreid met de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek, die sinds januari 2006 van kracht is. Het is na inwerkingtreding van het wetsvoorstel aan de gemeenten om deze mogelijkheid daadwerkelijk (en weloverwogen) in te zetten.</p>
Project tegengaan onrechtmatige bewoning	<p>Het onderzoek naar onrechtmatige bewoning door de VROM-inspectie is op 1 december 2004 met een persbericht gepubliceerd. Het is omstreeks deze datum ook met een brief van minister Dekker aan de TK aangeboden. In de 1^e helft 2005 is een publicatie over de aanpak van deze problematiek aan alle gemeenten en sociale verhuurders gestuurd. Daarnaast zijn alle gemeenten nogmaals gewezen op de mogelijkheid om zowel voor sociale verhuurders als particuliere verhuurders het GBA in te zetten als middel om dit probleem aan te pakken. Momenteel wordt een brief aan de TK voorbereid (door VROM en Jus) waarin de problematiek rond huisjesmelkers en onrechtmatige bewoning nogmaals op een rij wordt gezet.</p>
Tegengaan zwerfafval	<p>Het Rijk stelt samen met bedrijfsleven en gemeenten een programma op waarmee een krachtige extra impuls wordt gegeven bij de aanpak van het zwerfafvalprobleem zowel in financiële termen, in samenwerking als ook bij het inzetten van maatregelen. Dit programma zal medio oktober 2006 aan de TK worden aangeboden.</p>
Handreiking burenlawaai	<p>De handreiking voor professionals is opgesteld en is beschikbaar via de website van het ministerie van VROM. Voor burgers is een aantal tips opgenomen op de website.</p>

JUS	
Bestrijding van haat en geweld, aanvullingen wetboek van strafrecht	De voortgangsrapportage van het Nationaal Actie Plan Racismebestrijding is op 10 juni 2005 aan de TK gestuurd. Voor het najaar van 2005 staat een AO gepland.
Standpunt over cultureel bepaald geweld tegen vrouwen en meisjes	De minister voor V&I heeft in juni 2005 een brief aan de TK gestuurd waarin zij uiteenzet met welke maatregelen zij de aanpak van eervraak wil verbeteren.
Tegengaan van eigenrichting/ alternatieve geschillenbeslechting	Op 12 augustus 2005 is de brief 'Mediation en het rechtsbestel' naar de TK gestuurd. De minister van Jus gaat daarin in op arbitrage en bindend advies.
Aanpak notoire bronnen criminaliteit	Dit wordt uitgevoerd via het Veiligheidsprogramma, modernisering van de sanctietoepassing, Actieprogramma Jeugd Terecht en de Algemene Preventienota. In dit kader kan ook worden gewezen op de campagne 'Nederland veilig'.
Aanpak asociaal gedrag	Geïnterviewd wordt in welke mate aanvullend beleid nodig is naast de reeds lopende activiteiten. Volgend jaar worden bijvoorbeeld experimenten gehouden met 'ik doe normaal' contracten.
Gerichter Toezicht en handhaving	Dit wordt uitgevoerd via het Veiligheidsprogramma en "Handhaven op niveau". In het Programma Andere Overheid is een spoor 'verbetering organisatie toezicht' opgenomen.
V&I	
Waarden en normen in inburgeringprogramma's	Dit wordt opgepakt als onderdeel van het lopende beleid. Voorlichtingsmateriaal over waarden, normen en omgangsvormen in de Nederlandse samenleving is in concept gereed en gepresenteerd aan de TK.
Bevorderen dialoog autochtonen en allochtonen	Werkconferentie met Forum over 'gedeeld burgerschap'. Opstart integratiecampagne voor betere verhoudingen tussen allochtonen en autochtonen: aanbesteding hiervan is gaande.
Contourennota 'Herziening van het inburgeringstelsel'	Is/wordt omgezet in beleid.
Breed Initiatief Maatschappelijke Binding	Loopt.
Naturalisatieceremonie	Gewerkt wordt aan een wettelijk vastgelegd ceremonieel voor de naturalisatie van personen met een niet-Nederlandse nationaliteit. Op 8 augustus 2005 vond in Den Haag een dergelijke ceremonie plaats waaraan veel aandacht werd besteed in de media.